

Copertă: *Ionuț Ardeleanu-Paici*

Tehnoredactor: *Rodica Boacă*

Secretar de redacție: *Paulina Lămășanu*

© 2019 Editura Paideia

Str. Tudor Arghezi nr. 15, sector 2

București, România

tel.: 021.316.82.10

e-mail: office@paideia.ro

www.paideia.ro

www.cadourialese.ro

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

ANDREI, EDUARD

Pictorul Costin Petrescu la New York : 1919-1920 / Eduard Andrei.

- București : Paideia, 2019

Index

ISBN 978-606-748-282-9

Eduard Andrei

Cuprins

Cuvânt înainte	1
Partea I. Mișcarea oficială	11
1. Căutări pentru un nou stil	11
2. Școala de la Iași	12
3. Școala de la București	13
4. Școala de la Cluj	14
5. Școala de la Timișoara	15
6. Școala de la Galați	16
7. Școala de la Iași	17
8. Școala de la București	18
9. Școala de la Cluj	19
10. Școala de la Timișoara	20
11. Școala de la Galați	21
12. Școala de la Iași	22
13. Școala de la București	23
14. Școala de la Cluj	24
15. Școala de la Timișoara	25
16. Școala de la Galați	26
17. Școala de la Iași	27
18. Școala de la București	28
19. Școala de la Cluj	29
20. Școala de la Timișoara	30
21. Școala de la Galați	31
22. Școala de la Iași	32
23. Școala de la București	33
24. Școala de la Cluj	34
25. Școala de la Timișoara	35
26. Școala de la Galați	36
27. Școala de la Iași	37
28. Școala de la București	38
29. Școala de la Cluj	39
30. Școala de la Timișoara	40
31. Școala de la Galați	41
32. Școala de la Iași	42
33. Școala de la București	43
34. Școala de la Cluj	44
35. Școala de la Timișoara	45
36. Școala de la Galați	46
37. Școala de la Iași	47
38. Școala de la București	48
39. Școala de la Cluj	49
40. Școala de la Timișoara	50
41. Școala de la Galați	51
42. Școala de la Iași	52
43. Școala de la București	53
44. Școala de la Cluj	54
45. Școala de la Timișoara	55
46. Școala de la Galați	56
47. Școala de la Iași	57
48. Școala de la București	58
49. Școala de la Cluj	59
50. Școala de la Timișoara	60
51. Școala de la Galați	61
52. Școala de la Iași	62
53. Școala de la București	63
54. Școala de la Cluj	64
55. Școala de la Timișoara	65
56. Școala de la Galați	66
57. Școala de la Iași	67
58. Școala de la București	68
59. Școala de la Cluj	69
60. Școala de la Timișoara	70
61. Școala de la Galați	71
62. Școala de la Iași	72
63. Școala de la București	73
64. Școala de la Cluj	74
65. Școala de la Timișoara	75
66. Școala de la Galați	76
67. Școala de la Iași	77
68. Școala de la București	78
69. Școala de la Cluj	79
70. Școala de la Timișoara	80
71. Școala de la Galați	81
72. Școala de la Iași	82
73. Școala de la București	83
74. Școala de la Cluj	84
75. Școala de la Timișoara	85
76. Școala de la Galați	86
77. Școala de la Iași	87
78. Școala de la București	88
79. Școala de la Cluj	89
80. Școala de la Timișoara	90
81. Școala de la Galați	91
82. Școala de la Iași	92
83. Școala de la București	93
84. Școala de la Cluj	94
85. Școala de la Timișoara	95
86. Școala de la Galați	96
87. Școala de la Iași	97
88. Școala de la București	98
89. Școala de la Cluj	99
90. Școala de la Timișoara	100
91. Școala de la Galați	101
92. Școala de la Iași	102
93. Școala de la București	103
94. Școala de la Cluj	104
95. Școala de la Timișoara	105
96. Școala de la Galați	106
97. Școala de la Iași	107
98. Școala de la București	108
99. Școala de la Cluj	109
100. Școala de la Timișoara	110
101. Școala de la Galați	111
102. Școala de la Iași	112
103. Școala de la București	113
104. Școala de la Cluj	114
105. Școala de la Timișoara	115
106. Școala de la Galați	116
107. Școala de la Iași	117
108. Școala de la București	118
109. Școala de la Cluj	119
110. Școala de la Timișoara	120
111. Școala de la Galați	121
112. Școala de la Iași	122
113. Școala de la București	123
114. Școala de la Cluj	124
115. Școala de la Timișoara	125
116. Școala de la Galați	126
117. Școala de la Iași	127
118. Școala de la București	128
119. Școala de la Cluj	129
120. Școala de la Timișoara	130
121. Școala de la Galați	131
122. Școala de la Iași	132
123. Școala de la București	133
124. Școala de la Cluj	134
125. Școala de la Timișoara	135
126. Școala de la Galați	136
127. Școala de la Iași	137
128. Școala de la București	138
129. Școala de la Cluj	139
130. Școala de la Timișoara	140
131. Școala de la Galați	141
132. Școala de la Iași	142
133. Școala de la București	143
134. Școala de la Cluj	144
135. Școala de la Timișoara	145
136. Școala de la Galați	146
137. Școala de la Iași	147
138. Școala de la București	148
139. Școala de la Cluj	149
140. Școala de la Timișoara	150
141. Școala de la Galați	151
142. Școala de la Iași	152
143. Școala de la București	153
144. Școala de la Cluj	154
145. Școala de la Timișoara	155
146. Școala de la Galați	156
147. Școala de la Iași	157
148. Școala de la București	158
149. Școala de la Cluj	159
150. Școala de la Timișoara	160
151. Școala de la Galați	161
152. Școala de la Iași	162
153. Școala de la București	163
154. Școala de la Cluj	164
155. Școala de la Timișoara	165
156. Școala de la Galați	166
157. Școala de la Iași	167
158. Școala de la București	168
159. Școala de la Cluj	169
160. Școala de la Timișoara	170
161. Școala de la Galați	171
162. Școala de la Iași	172
163. Școala de la București	173
164. Școala de la Cluj	174
165. Școala de la Timișoara	175
166. Școala de la Galați	176
167. Școala de la Iași	177
168. Școala de la București	178
169. Școala de la Cluj	179
170. Școala de la Timișoara	180
171. Școala de la Galați	181
172. Școala de la Iași	182
173. Școala de la București	183
174. Școala de la Cluj	184
175. Școala de la Timișoara	185
176. Școala de la Galați	186
177. Școala de la Iași	187
178. Școala de la București	188
179. Școala de la Cluj	189
180. Școala de la Timișoara	190
181. Școala de la Galați	191
182. Școala de la Iași	192
183. Școala de la București	193
184. Școala de la Cluj	194
185. Școala de la Timișoara	195
186. Școala de la Galați	196
187. Școala de la Iași	197
188. Școala de la București	198
189. Școala de la Cluj	199
190. Școala de la Timișoara	200
191. Școala de la Galați	201
192. Școala de la Iași	202
193. Școala de la București	203
194. Școala de la Cluj	204
195. Școala de la Timișoara	205
196. Școala de la Galați	206
197. Școala de la Iași	207
198. Școala de la București	208
199. Școala de la Cluj	209
200. Școala de la Timișoara	210
201. Școala de la Galați	211
202. Școala de la Iași	212
203. Școala de la București	213
204. Școala de la Cluj	214
205. Școala de la Timișoara	215
206. Școala de la Galați	216
207. Școala de la Iași	217
208. Școala de la București	218
209. Școala de la Cluj	219
210. Școala de la Timișoara	220
211. Școala de la Galați	221
212. Școala de la Iași	222
213. Școala de la București	223
214. Școala de la Cluj	224
215. Școala de la Timișoara	225
216. Școala de la Galați	226
217. Școala de la Iași	227
218. Școala de la București	228
219. Școala de la Cluj	229
220. Școala de la Timișoara	230
221. Școala de la Galați	231
222. Școala de la Iași	232
223. Școala de la București	233
224. Școala de la Cluj	234
225. Școala de la Timișoara	235
226. Școala de la Galați	236
227. Școala de la Iași	237
228. Școala de la București	238
229. Școala de la Cluj	239
230. Școala de la Timișoara	240
231. Școala de la Galați	241
232. Școala de la Iași	242
233. Școala de la București	243
234. Școala de la Cluj	244
235. Școala de la Timișoara	245
236. Școala de la Galați	246
237. Școala de la Iași	247
238. Școala de la București	248
239. Școala de la Cluj	249
240. Școala de la Timișoara	250
241. Școala de la Galați	251
242. Școala de la Iași	252
243. Școala de la București	253
244. Școala de la Cluj	254
245. Școala de la Timișoara	255
246. Școala de la Galați	256
247. Școala de la Iași	257
248. Școala de la București	258
249. Școala de la Cluj	259
250. Școala de la Timișoara	260
251. Școala de la Galați	261
252. Școala de la Iași	262
253. Școala de la București	263
254. Școala de la Cluj	264
255. Școala de la Timișoara	265
256. Școala de la Galați	266
257. Școala de la Iași	267
258. Școala de la București	268
259. Școala de la Cluj	269
260. Școala de la Timișoara	270
261. Școala de la Galați	271
262. Școala de la Iași	272
263. Școala de la București	273
264. Școala de la Cluj	274
265. Școala de la Timișoara	275
266. Școala de la Galați	276
267. Școala de la Iași	277
268. Școala de la București	278
269. Școala de la Cluj	279
270. Școala de la Timișoara	280
271. Școala de la Galați	281
272. Școala de la Iași	282
273. Școala de la București	283
274. Școala de la Cluj	284
275. Școala de la Timișoara	285
276. Școala de la Galați	286
277. Școala de la Iași	287
278. Școala de la București	288
279. Școala de la Cluj	289
280. Școala de la Timișoara	290
281. Școala de la Galați	291
282. Școala de la Iași	292
283. Școala de la București	293
284. Școala de la Cluj	294
285. Școala de la Timișoara	295
286. Școala de la Galați	296
287. Școala de la Iași	297
288. Școala de la București	298
289. Școala de la Cluj	299
290. Școala de la Timișoara	300
291. Școala de la Galați	301
292. Școala de la Iași	302
293. Școala de la București	303
294. Școala de la Cluj	304
295. Școala de la Timișoara	305
296. Școala de la Galați	306
297. Școala de la Iași	307
298. Școala de la București	308
299. Școala de la Cluj	309
300. Școala de la Timișoara	310
301. Școala de la Galați	311
302. Școala de la Iași	312
303. Școala de la București	313
304. Școala de la Cluj	314
305. Școala de la Timișoara	315
306. Școala de la Galați	316
307. Școala de la Iași	317
308. Școala de la București	318
309. Școala de la Cluj	319
310. Școala de la Timișoara	320
311. Școala de la Galați	321
312. Școala de la Iași	322
313. Școala de la București	323
314. Școala de la Cluj	324
315. Școala de la Timișoara	325
316. Școala de la Galați	326
317. Școala de la Iași	327
318. Școala de la București	328
319. Școala de la Cluj	329
320. Școala de la Timișoara	330
321. Școala de la Galați	331
322. Școala de la Iași	332
323. Școala de la București	333
324. Școala de la Cluj	334
325. Școala de la Timișoara	335
326. Școala de la Galați	336
327. Școala de la Iași	337
328. Școala de la București	338
329. Școala de la Cluj	339
330. Școala de la Timișoara	340
331. Școala de la Galați	341
332. Școala de la Iași	342
333. Școala de la București	343
334. Școala de la Cluj	344
335. Școala de la Timișoara	345
336. Școala de la Galați	346
337. Școala de la Iași	347
338. Școala de la București	348
339. Școala de la Cluj	349
340. Școala de la Timișoara	350
341. Școala de la Galați	351
342. Școala de la Iași	352
343. Școala de la București	353
344. Școala de la Cluj	354
345. Școala de la Timișoara	355
346. Școala de la Galați	356
347. Școala de la Iași	357
348. Școala de la București	358
349. Școala de la Cluj	359
350. Școala de la Timișoara	360
351. Școala de la Galați	361
352. Școala de la Iași	362
353. Școala de la București	363
354. Școala de la Cluj	364
355. Școala de la Timișoara	365
356. Școala de la Galați	366
357. Școala de la Iași	367
358. Școala de la București	368
359. Școala de la Cluj	369
360. Școala de la Timișoara	370
361. Școala de la Galați	371
362. Școala de la Iași	372
363. Școala de la București	373
364. Școala de la Cluj	374
365. Școala de la Timișoara	375
366. Școala de la Galați	376
367. Școala de la Iași	377
368. Școala de la București	378
369. Școala de la Cluj	379
370. Școala de la Timișoara	380
371. Școala de la Galați	381
372. Școala de la Iași	382
373. Școala de la București	383
374. Școala de la Cluj	384
375. Școala de la Timișoara	385
376. Școala de la Galați	386
377. Școala de la Iași	387
378.	

Cuprins

<i>Cuvântul autorului</i>	7
Partea I: Misiunea oficială	11
Călătoria peste Ocean cu „Versailles-ul mărilor”	14
Scopul călătoriei: designul și fabricarea noilor bancnote românești	17
Misterul bancnotelor	42
Partea a II-a: Costin Petrescu și mediul artistic	
newyorkez	59
O întâlnire „astrală”: Edwin Markham și Costin Petrescu	66
În cercurile boemei newyorkeze. Cunoștința cu scriitoarea Jeanne Robert Foster și un „ceaiu artistic”	73
Pe urmele unui portret dispărut.....	87
Tratative cu directorul Brooklyn Museum, William H. Fox. O expoziție de artă românească la New York?	100
Concluzii	116
Bibliografie selectivă	119
Index	125
Rezumat	131
Abstract.....	132
Ilustrații.....	133

PARTEA I

Misiunea oficială

Despre **Costin Petrescu** (n. 10 mai 1872, Pitești – d. 15 octombrie 1954, București), un important pictor român al perioadei interbelice, se știe și s-a scris încă prea puțin. Cu toate acestea, numele său a fost, în epoca sa de glorie, unul dintre cele mai sonore. Azi însă, în memoria colectivă abia dacă este reținut ca autor al mării fresce de la Ateneul Român, prin care a evocat istoria României de la origini și până la Carol al II-lea. I-a zugrăvit în frescă pe regele Ferdinand I și pe regina Maria în Catedrala Ortodoxă din Alba-Iulia², dar și la Biserica Mihai-Vodă din București, și a pictat multe alte biserici, deschizând o direcție majoră în pictura religioasă

² Costin Petrescu, cu o echipă de pictori, a executat pictura Catedralei Ortodoxe din Alba-Iulia în 1922, dar nu a apucat, până la momentul Încoronării, să picteze și portretele votive ale regelui și reginei. Pe acestea le-a executat ulterior, în 1925. Pentru Încoronare, tot el a realizat designul pentru *regalia* celor doi suverani – sceptrul regelui Ferdinand I, coroana reginei Maria, mantiile lor de ceremonie și baldachinul alaiului regal.

românească, cea neobizantină, pe care o consider o „variantă hieratică a Art Nouveau”³. Și mai puțin cunoscută rămâne activitatea sa paralelă de pictor de șevalet și de desenator⁴ sau cea pedagogică de la Școala de Belle-Arte din București; sau faptul că a scris un important tratat despre tehnica frescei – pe care și-a însușit-o de la bunicul și tatăl său –, publicat în franceză: *L'art de la fresque* (Paris, 1932).

Puținele scrieri critice care au abordat arta sa – fie în timpul vieții artistului, fie ulterior – nu au putut evita anumite șabloane, prezentându-l reductiv – fie ca pictor „de curte” (prin prisma relațiilor sale privilegiate cu Casa Regală), fie ca pictor „clasic”/„academist” (prin opoziție cu mișcările moderniste interbelice) etc. Este vorba, în general, despre

³ Concept dezvoltat și argumentat în teza mea de doctorat „Arhitectura și pictura bisericilor ortodoxe dobrogene din ultimul sfert al sec. al XIX-lea și prima jumătate a sec. al XX-lea – între identitate și alteritate”, susținută la Universitatea Națională de Arte București, 2011 (nepublicată). V. și Eduard Andrei – *Ipostaze ale modernității în pictura religioasă dobrogeană din secolul XX: Nicolae Tonitza, Nina Arbore, Costin Ioanid*, în „Studii și Cercetări de Istoria Artei. Artă plastică”, serie nouă, tomul 6(50), Ed. Academiei Române, București, 2016, p. 66.

⁴ Pentru calitatea de desenator, v. Dana Bercea (coord.), Liana Mateescu – *Repertoriul graficii românești din secolul al XX-lea*, vol. V, Muzeul Național de Artă al României, București, 1998, pp. 95-96. Studiile lui Costin Petrescu la Școala de Arhitectură din București, cu arh. George Sterian – pe lângă cele de la Școala de Belle-Arte, ca student al pictorului G.D. Mirea, și cele de la Academia Julian din Paris, ca bursier, cu Jean-Paul Laurens – l-au „înarmat” cu abilități de desen tehnic, constructiv.

articole răspândite prin presă, căci o monografie serioasă a artistului așteaptă încă să fie scrisă. Totuși, câteva studii semnificative și bogat documentate au fost publicate relativ recent, concentrate pe aspecte punctuale, legate de rolul artistului în ceremonia Încoronării⁵.

În aceste condiții, nu e surprinzător că despre prezența și activitatea lui Costin Petrescu în SUA, la **New York**, în **1919-1920**, cu scopul de a superviza fabricarea noilor bancnote românești, realizate după designul său, nu se știe și nu s-a publicat până acum nimic – cu excepția faptului că respectiva călătorie a fost menționată uneori ca informație colaterală și, în cele mai multe cazuri, datată eronat⁶. Scopul acestui volum

⁵ Acestea se regăsesc în volumul *90 de ani de la Încoronarea de la Alba Iulia* (coord. Ernest Oberländer-Târnoveanu, Cornel Constantin Ilie; vol. editat de Muzeul Național de Istorie a României – București), Ed. Cetatea de Scaun, Târgoviște, 2012.

⁶ Corectez, astfel, pe baza documentelor prezentate mai jos, informația de pe pagina web [https://ro.wikipedia.org/wiki/Costin_Petrescu_\(pictor\)](https://ro.wikipedia.org/wiki/Costin_Petrescu_(pictor)), unde, cf. Mircea Deac și Tudor Octavian – *300 de pictori români. Dicționar de pictură românească modernă*, Fundația Jean Louis Calderon, București, 2007, se menționează că artistul ar fi fost trimis în SUA în 1921. Aceeași eroare apare în Ernest Oberländer-Târnoveanu – *Sceptrul lui Ferdinand*, în *90 de ani...*, op. cit., p. 94. Tot greșit, de data aceasta în 1922, este dataată călătoria în Petre Oprea – *Casa memorială Costin Petrescu*, în *Cronici plastice în presa clujeană*, Ed. Maiko, București, 2010, p. 43. Alte surse antedatează călătoria: astfel, Gabriel Badea-Păun, în *Pictori români în Franța 1834-1939*, Ed. Noi Media Print, București, 2012, p. 203, susține că artistul „în 1916 se află la New York unde execută nenumărate portrete”.

este, așadar, de a acoperi o „pagină albă” din biografia artistică a lui Costin Petrescu, pe baza unor documente inedite, din arhive românești și americane.

De ce a fost ales Costin Petrescu pentru această misiune specială? Cu siguranță, talentul său de pictor și desenator îl recomanda. Se poate specula că și apropierea de Casa Regală a jucat un rol în această alegere. În plus, Costin Petrescu avea deja la acea dată experiența designului de bancnote⁷.

Călătoria peste Ocean cu „Versailles-ul mărilor”

Costin Petrescu a sosit în SUA, împreună cu soția sa, Elisabeta (Lizica), la bordul pachebotului S.S. „France”, al „Compagnie Générale Transatlantique” – linie maritimă cunos-

În acest context, menționez că date corecte despre perioada newyorkeză a lui Costin Petrescu și activitatea sa în metropola americană – informații pe care le-am furnizat redactorului Adina Săucan – au fost incluse în recentul volum în care a fost publicat jurnalul pictorului din Primul Război Mondial: *Costin Petrescu – Însemnările unui pictor refugiat. La Iași, în timpul războiului: 1916-1917*, ediție îngrijită, studiu introductiv, cronologie și note de Virginia Barbu, Ed. Humanitas, București, 2018, pp. 29-30.

⁷ Avea la activ designul bancnotei de 1 leu tip 1 (80 x 55 mm) și al bancnotei de 2 lei (105 x 67 mm), emise de Banca Națională a României (BNR) pentru prima dată la 12 martie 1915 (emisiuni ulterioare: 1920, 1937 și 1938). Apud. Mugur Isărescu (coordonator), Surica Rosentuler, Sabina Marițiu, Romeo Cîrjan – *Emisiunile de bancnote ale Băncii Naționale a României în perioada 1896-1929*, seria „Bancnotele României”, vol. 2, Banca Națională a României, București, 2007, pp. 92-95.

cută și sub numele abreviat CGT sau ca „French Line”, căci asigura transportul călătorilor din Franța (Paris, apoi portul Le Havre) în SUA (New York) și retur. Marea navă – singura cu 4 coșuri din epocă a flotei franceze – era supranumită „Versailles-ul mărilor”, datorită decorului său luxos, în care se regăseau stilurile Louis XIV, Louis XVI sau stilul maur (ca referință la coloniile franceze din Africa), după cum se poate vedea în două fotografii de arhivă, realizate de un fotograf anonim al companiei Byron și aflate în colecțiile „The Museum of the City of New York” (**fig. 1 A, B**).

Soții Petrescu s-au îmbarcat pe S.S. „France” și au traversat Oceanul în cursul lunii noiembrie. Cu siguranță, conform documentelor de arhivă, se aflau pe vas în zilele de **16-17 noiembrie 1919** (nu se pot preciza ziua îmbarcării și cea a sosirii la New York, dar pe atunci călătoria transatlantică dura mai multe zile, circa o săptămână). În arhiva de familie – transmisă mai întâi fiului artistului, arhitectul Radu Petrescu, și apoi nepotului artistului, domnul Dan Costin Petrescu⁸ – se păstrează câteva documente inedite, legate de această călătorie. Între acestea⁹ se numără caietul-program

⁸ Îi mulțumesc pe această cale pentru generozitatea de a-mi pune la dispoziție arhiva familială și permisiunea de a reproduce documentele studiate, ca și o parte dintre tablourile aflate în colecția Casei Memoriale „Costin Petrescu” din București.

⁹ În Arhiva Casei Memoriale „Costin Petrescu”, București (arhiva conține documente nenumerate, în continuare ACMCPB), se păstrează, de asemenea, meniul bilingv (franceză-engleză) oferit pasagerilor la prânzul zilei de 17 noiembrie 1919. La felul întâi, aceștia puteau consuma: unt și cârnați de Lyon sau scrumbii și salată de cartofi; la felul al doilea, ouă „à la Clermont”, filet de porc cu

al concertului oferit pasagerilor, în numele comandantului navei, E. Maurras, la 16 noiembrie 1919, în Marele Salon în stil Louis XIV și la care soții Petrescu au asistat¹⁰. Documentul are și valoare artistică deoarece conține o serie de schițe în creion cu portretele muzicienilor și ale unor personaje din audiență. Sunt crochiuri de o remarcabilă spontaneitate și siguranță a liniei, pe care Costin Petrescu le-a executat în timpul concertului (probabil inspirat de muzica pe care o asculta) (fig. 2A).

Călătoria de întoarcere, pe ruta New York–Le Havre, a început în data de **joi, 18 martie 1920**. Doamna și domnul Petrescu s-au îmbarcat la bordul aceleiași nave, sub pavilion francez, S.S. „France”, condusă de același comandant Maurras, și au călătorit într-o cabină de clasa I, după cum o demonstrează carnetul cu lista alfabetică a pasagerilor (fig. 2B).

Aceste documente de călătorie permit a calcula cu destulă precizie durata sejurului american al lui Costin Petrescu: aproximativ **4 luni** (18? noiembrie 1919 – 18 martie 1920).

„stridii vegetale” (barba-caprei), cotlet de oaie sau cartofi Lorette; iar la desert, briose sau brânzeturi. Băutura se servea pasagerilor contra-cost. Soții Petrescu au putut opta pentru vinul franțuzesc de Médoc (pentru 3 franci) sau pentru cel de Graves (pentru 3,5 franci). Arhiva familială conține, și în cazul returului, un meniu de prânz al pasagerilor, din 21 martie 1920. Se poate constata, astfel, prin comparație cu meniul de la sosire și fără a mai intra în detalii, o mai mare diversitate a felurilor, precum și includerea vinului în comanda pentru mâncare, fără costuri suplimentare.

¹⁰ Menționez, în treacăt, că programul concertului, sub bagheta lui L. Arnoult, includea piese semnate de Friedrich von Flotow, Émile Waldteufel, Ernest Reyer, Gabriel Pierné, François Thomé și Giuseppe Verdi, reflectând cumva un anumit gust muzical al vremii.

Scopul călătoriei: designul și fabricarea noilor bancnote românești

Poate fi considerată o perioadă lungă pentru un voiaj de plăcere, dar, probabil, scurtă pentru o călătorie de lucru, căci scopul acestui sejur era, în fapt, o misiune specială, ce îi fusese încredințată oficial artistului de Guvernul român: aceea de a studia metodele de gravură a bancnotelor la sediul din New York al „The American Bank Note Company”, pentru a realiza designul noilor bancnote românești și a le imprima.

Acest scop este precizat în mai multe documente, între care un amplu articol-interviu cu Costin Petrescu, publicat în numărul din februarie 1920 al revistei „**The Varsity**”, organ de presă al studenților de la Columbia University¹¹. Numărul respectiv al revistei este subintitulat „Celebrities’ Number” („numărul dedicat celebrităților”), subtitlu foarte onorant pentru Costin Petrescu. Articolul, realizat de redacția revistei, dar nesemnat, este ilustrat cu o fotografie figură-întreagă a lui Costin Petrescu, costumat după riguroasele norme de eleganță masculină ale epocii, inspirând autoritate și calm (fig. 3). Încă de la primul paragraf, textul articolului menționează: „El [Costin Petrescu] se află aici [la New York] pentru a superviza imprimarea noilor bancnote naționale românești, al căror

¹¹ Numărul respectiv al revistei „The Varsity” este recenzat de criticul Raymond M. Weaver, într-un articol din „Columbia Spectator” (Vol. XLIX, 110, 2 martie 1920, p. 1, cont. p. 4), care pomenește, fără a-l comenta în vreun fel, interviul cu Costin Petrescu, alături de alte două interviuri din cuprinsul revistei.

design este creat chiar de el. Vorbește franceza la fel de fluent ca și româna, ca urmare a perioadei de studii în Franța, dar nu a fost convins de niciun autor profesionist de discursuri¹² să se aventureze să susțină o prelegere în engleza fonetică. Totuși, el aduce ceva ce merită să ne fie împărtășit – foarte multe lucruri despre arta țării sale semi-orientale, precum și despre sentimentele noii Românie față de Statele Unite¹³.

Din această formulare pretențioasă, putem deduce că artistul român, un foarte bun vorbitor de franceză, nu stăpâna însă limba engleză. De asemenea, e interesant de observat, prin prisma jurnalistului american, care era percepția în epocă asupra României: pe de o parte, o țară „semi-orientală”, situată la granița Orientului cu Occidentul, ca urmare exotică; pe de altă parte, o Românie „nouă”, care încearcă să se modernizeze și, în acest sens, își îndreaptă atenția – și „sentimentele” – către SUA. Într-adevăr, la acea dată, România era o țară nouă, România Mare, proaspăt reîntregită cu Basarabia, Bucovina și Transilvania, în urma Unirii din 1918.

Vizita lui Costin Petrescu în SUA a fost mediatizată triumfal și în două numere succesive – din ianuarie și februarie 1920 – ale publicației „**Steaua Noastră și România Nouă**” / „**Our**

¹² *Lecture-bureau*, în original, desemna, după Războiul Civil din SUA, un serviciu echivalent cu „Universitățile populare” din România, care avea ca atribuție, între altele, diseminarea limbii engleze în rândul indienilor nativ-americani și al imigranților. (n.m., E.A.)

¹³ [Red.] – *Costin Petrescu. An Interview*, în revista „The Varsity”, Vol. I, No. 2, februarie 1920, p. 8. (trad. m., E.A.)

Star and The New Rumania” – revistă lunară a diasporei românești de la New York, publicată de **Leon Feraru**¹⁴, care continuă în această formulă, pentru scurtă vreme, apariția săptămânalului „**Steaua Noastră**”¹⁵. Noul titlu este semnificativ pentru obiectivele revistei, care își propunea ancorarea în realitatea contemporană a României Mari. Revista are o

¹⁴ Leon Feraru, n. Leon Enselberg (1887-1960) – poet, jurnalist, critic literar, traducător de origine română, stabilit la New York. A părăsit România în 1913 din cauza persecuțiilor împotriva evreilor. Prin activitatea sa publicistică a avut un rol important în diseminarea culturii românești în SUA. După ce a fost asistent la University of Toronto, a devenit profesor de limbi romanice la Columbia University (1917-1927), apoi la Long Island University (1927-1947). S-a numărat printre membrii fondatori ai „The Society of Friends of Roumania” (1920), iar în 1926 a fost numit, pentru scurtă vreme, Consul onorific al României la New York. Importante documente despre el se găsesc în arhivele de la: University of Florida, în colecția Joseph Ishill; Columbia University; Institute for Jewish Research din New York, precum și la Brookyn College, NY.

¹⁵ Cf. Ileana-Stanca Desa, Dulciu Morărescu, Ioana Patriche, Adriana Raliade, Iliana Sulic – *Publicațiile periodice românești (ziare, gazete, reviste)*. Vol. III: *Catalog alfabetic 1919-1924*, Ed. Academiei Române, București, 1987, pp. 899-890, ziarul „Steaua Noastră. Cea mai răspândită foaie săptămânală / Our Star. The Best and Most Popular Roumanian Weekly” (1912-1917, 1919-1922/1924?), editat de Philip Axelrad, apare în perioada ianuarie-martie 1920 ca revistă lunară, cu titlul în română și subtitlul în engleză „Steaua Noastră și România Nouă” / „A Monthly Magazine Edited in English and Rumanian” pe copertă, în timp ce titlul în engleză și un subtitlu ușor diferit în engleză „Our Star and The New Rumania. A magazine edited in English and Rumanian by Leon Feraru” apar pe pagina a doua a copertei.

secțiune în engleză și una în română, anumite articole fiind publicate bilingv, la ambele secțiuni.

Numărul din ianuarie 1920 al revistei „Steaua Noastră și România Nouă” (Vol. IX, no. 413) găzduiește nu mai puțin de trei articole legate de prezența lui Costin Petrescu la New York. Din rațiuni tematice, ce țin de construcția acestui studiu, mă voi referi imediat doar la două dintre aceste articole, urmând a reveni asupra celui de al treilea, precum și asupra numărului revistei din februarie 1920 (Vol. IX, no. 414).

Primul articol (fig. 4), publicat în secțiunea engleză (p. 9) și intitulat „The New Rumanian Paper Currency” („Noile bancnote românești”), este semnat de renumitul numismat **Constantin Orghidan**, autor și al unei scrisori de felicitare către redacție, publicată în același număr al revistei (atât la secțiunea engleză, p. 6, cât și la secțiunea română, p. 23), în care este prezentat ca „President of the Rumanian Government Commission in the United States”, respectiv, „Președinte al Comisiunii Guvernului Român în Statele Unite”¹⁶.

¹⁶ Constantin C. Orghidan (1874-1944) – inginer, colecționar, unul dintre cei mai mari numismați români, vicepreședinte al Societății Numismatice Române (1933-1944), membru de onoare al Academiei Române. Detalii despre impresionanta sa colecție, cuprinzând peste 10.000 de artefacte (monede, sigilii, medalii, pietre gravate, bijuterii), între care „Marea Camee a României”, în Arhiva Orghidan, Cabinetul Numismatic al Bibliotecii Academiei Române. În intervalul 1916-1920, a fost în mai multe rânduri în SUA, cu diverse misiuni oficiale, ca reprezentant al guvernului român. Pen-

Articolul lui Orghidan aduce prețioase lămuriri despre necesitatea tipăririi noilor bancnote românești, pentru care Costin Petrescu fusese trimis la New York, și anume unificarea teritorială și la nivel monetar, prin moneda națională unică: „Emisiunea noilor bancnote în România este garantată cu o rezervă de aur, reprezentând o treime din valoarea bancnotelor puse în circulație. O bună parte din această rezervă a fost trimisă la Moscova în timpul războiului, sub garanția Aliaților. Banca Națională, care este o instituție privată, a continuat să emită bancnote, care au garanția ei. Ca urmare a războiului, această bancă a emis un total care nu depășește garanția necesară. Conform cifrelor publicate de organul oficial al guvernului în data de 24 mai 1919, astăzi există în circulație bancnote în valoare de circa 2.830.000.000 lei. Cu scopul de a avea un singur sistem monetar în toate provinciile eliberate, Transilvania, Bucovina și Basarabia, guvernul și-a asumat sarcina de a înlocui bancnotele ungurești și rusești cu o nouă emisiune. Coroana ungurească și rubla rusească vor fi retrase și înlocuite cu leul românesc (plural, lei). Valoarea coroanelor

tru detalii, v. Constanța Stirbu, Nicolae Trohani, George Trohani – *Inginerul Constantin C. Orghidan (1874-1944). Studiu genealogic și istoric*, în „Muzeul Național”, tomul XVI, Muzeul Național de Istorie a României, București, 2004, pp. 241-243. De altfel, în editorialul redacției, *Monthly Chronicle*, din „Steaua Noastră...” (Vol. IX, no. 414, febr. 1920, New York, p. 43), se menționează: „Conferința Internațională a Comerțului, care a avut loc la Atlantic City, în 22-24 octombrie 1919, și la care România a fost reprezentată de domnii Constantin Orghidan și Grigorie Mihăescu, a dezbătut, pe de o parte, interesele imediate ale SUA, iar, pe de altă parte, pe cele ale Franței, Angliei, Belgiei și Italiei”. (trad. m., E.A.)